

HOE FLEXIBEL **FLEX** BEN JIJ?
SCAN **DT**

HAND-LEIDING
VERSIE 1
FEBRUARI 2017

FLEXSCAN DT HANDLEIDING VERSIE 1 FEBRUARI 2017

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	3
2. Gebruikershandleiding	6
3. De FlexScan	16
4. Bijlage 1 – Theoretische verantwoording	26
5. Bijlage 2 – Overzicht van de aspecten	38
6. Bijlage 3 – Begrippenlijst	42
7. Literatuurlijst	44

Waarom flexibiliseren?

Diversiteit en flexibilisering zijn thema's die bij veel hogescholen hoog op de agenda staan. De afgelopen jaren is een neerwaartse trend zichtbaar in het aantal studenten dat deelneemt aan bekostigde deeltijdopleidingen in het hoger onderwijs (Adviescommissie 'flexibel hoger onderwijs voor werkenden', 2014). Dit terwijl er een toenemende vraag is aan hoger opgeleiden en het de ambitie is dat in 2020 vijftig procent van de Nederlandse beroepsbevolking minimaal een HBO-opleiding heeft afgerond. De Adviescommissie 'flexibel hoger onderwijs voor werkenden', onder leiding van Alexander Rinnoy Kan, adviseert in haar rapport te experimenteren met flexibeler deeltijdonderwijs. Flexibel onderwijs is onderwijs dat in staat is zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden en verschillende mogelijkheden biedt in het wat, waar, wanneer, en hoe er geleerd wordt, leidend tot een erkend diploma of certificaat (CINOP, 2016). Studenten verschillen in leerstijl, vooropleiding, (culturele) achtergrond en ondersteuningsbehoefte. Flexibilisering, differentiatie en maatwerk zijn nodig om in te spelen op deze toegenomen diversiteit. De veronderstelling is dat hierdoor de instroom zal stijgen. Onder andere in haar Strategische Agenda stimuleert minister Bussemaker de onderwijsinstellingen om (meer) invulling te geven aan deze begrippen (Ministerie van OCW, 2015). Daarnaast vragen de dynamische samenleving en arbeidsmarkt om hogeronderwijsinstellingen die goed opgeleide en kritische professionals/burgers afleveren.

De experimenten Leeruitkomsten

Deze FlexScan DT is speciaal ontwikkeld in het kader van de experimenten Leeruitkomsten (Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs, 2016), een uitwerking van het advies van de Adviescommissie 'flexibel hoger onderwijs voor werkenden' (2014). Middels dit experiment en het experiment vraagfinanciering worden manieren onderzocht om het deeltijdonderwijs aan werkende volwassenen flexibeler te maken. Het doel van flexibeler deeltijdonderwijs is het bieden van meer maatwerk, waarbij de leerweg beter aansluit bij de vooropleiding, de werkplek en de interesses van de student. Hiermee wordt beoogd de instroom en het aantal afgegeven diploma's in het hoger onderwijs te vergroten, c.q. een groter deel van de beroepsbevolking hoger op te leiden. Het uitgangspunt van de experimenten Leeruitkomsten is dat de opleiding en de student afspraken maken over het te volgen leertraject op basis van leeruitkomsten. Een leeruitkomst is een beschrijving van de inhoud en het niveau van de kennis, inzicht en vaardigheden die vereist zijn om een aantal studiepunten binnen de opleiding te behalen (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, 2015b). Ze vormen de operationalisering van de eindtermen en opleidingsprofielen van een opleiding. Hierbij is de student vrij in het kiezen van zijn leerweg, de wijze waarop de student de leeruitkomst verwerft. Het gekozen leerarrangement, de samenstelling van het onderwijsprogramma op basis van de persoonlijke keuzes van de student, wordt vastgelegd in een onderwijsovereenkomst.

INLEIDING

De FlexScan DT is een instrument dat in kaart brengt in welke mate studenten en docenten het (deeltijd)onderwijs als flexibel ervaren, wat hun wensen zijn op dit punt en deze beide vergelijkt. De primaire doelgroep van de FlexScan DT is de student. Opleidingen, faculteiten en hogescholen kunnen de FlexScan DT gebruiken om hun eigen ambities met betrekking tot flexibiliteit in kaart te brengen. De FlexScan DT faciliteert het gesprek binnen opleidingen en tussen opleiding en student, opleiding en docenten en opleiding en het werkveld, om te komen tot een gezamenlijk beeld over flexibilisering. Dit instrument is ontwikkeld door de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN), CINOP en Expertisecentrum handicap + studie in het kader van de landelijke experimenten Leeruitkomsten (Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs, 2016) en is een doorontwikkeling van de Flex-scan van Expertisecentrum handicap + studie. Zowel de NVAO, het ministerie van OCW als ResearchNed, dat de opdracht heeft gekregen de experimenten Leeruitkomsten te evalueren, benadrukken het belang van het ontwikkelen van nieuwe instrumenten en nieuwe methoden om deze evaluatie-instrumenten af te nemen. Er was in Nederland nog geen instrument dat de flexibiliteit van opleidingen meet, vandaar dat de FlexScan DT is ontwikkeld.

Deze handleiding bevat:

- De gebruikershandleiding.
- De FlexScan DT.

Als bijlage zijn bijgevoegd:

- Theoretische onderbouwing van de FlexScan DT (bijlage 1).
- Overzicht van de aspecten en begrippen van de FlexScan DT (bijlage 2).
- Begrippenlijst (bijlage 3).
- Literatuurlijst.

‘Flexibel onderwijs is onderwijs dat in staat is zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden en verschillende mogelijkheden biedt in het wat, waar, wanneer, en hoe er geleerd wordt, leidend tot een erkend diploma of certificaat ’

CINOP, 2016

GEBRUIKERSHANDLEIDING

Doel

De Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN), CINOP en Expertisecentrum handicap + studie hebben de FlexScan DT ontwikkeld om onderwijsinstellingen te ondersteunen bij het flexibiliseren van het onderwijs in het kader van de experimenten Leeruitkomsten. De FlexScan DT kan ingezet worden voor het creëren van bewustzijn rondom flexibiliteit, het opstellen van de ambitie van een opleiding, faculteit of gehele instelling met betrekking tot flexibiliteit en het evalueren van de flexibiliteit.

De FlexScan DT is een instrument dat in kaart brengt:

- Wat de ambities en wensen van de opleidingen en studenten zijn met betrekking tot flexibiliteit;
- In welke mate studenten en docenten het (deeltijd)onderwijs als flexibel ervaren;
- Hoe de huidige situatie en de ambities van een opleiding zich tot elkaar verhouden.

En faciliteert bij:

- Het ontwikkelen van een gezamenlijk beeld van flexibiliteit;
- Het ontwikkelen van een visie en toekomststrategie rondom flexibel deeltijdonderwijs.

De FlexScan DT geeft antwoord op vragen als:

- Wat is flexibel onderwijs?
- Hoe flexibel willen we dat onze opleiding is?
- Hoe flexibel is onze opleiding?
- Leidt ons beleid tot flexibeler onderwijs?
- Waar moeten of kunnen we ons beleid met betrekking tot flexibiliteit verbeteren?

Toepassingsmogelijkheden:

- Bewustwording
- Meten van ambitie
- Evaluatie

Op basis van beleid, de aard van een opleiding en het pedagogisch-didactisch kader, kan een opleiding eigen ambities met betrekking tot flexibiliteit bepalen. De uitkomsten van de scan kunnen met deze ambities vergeleken worden. De scan zelf geeft dan ook geen norm aan, de norm bepaalt de opleiding zelf. De FlexScan DT is een van de instrumenten waarmee de kwaliteitszorg vormgegeven kan worden.

Toepassingsmogelijkheden

U kunt de FlexScan DT gebruiken bij:

- Het vormen van een gezamenlijk beeld over flexibiliteit.
- Het vormen of aanpassen van onderwijs en beleid.
- Het evalueren van de flexibiliteit van een opleiding.
- Het voeren van gesprekken tussen opleidingsmanagement en onderwijsteam en tussen opleidingsmanagement en studenten.
- De (voorbereiding op de) Toets nieuwe opleiding (TNO) of accreditatie.
- Externe verantwoording.

De FlexScan DT kan gebruikt worden

- Op opleidingsniveau.
- Op faculteits- of instituutniveau.
- Op instellingsniveau.

Het is van belang hierbij in het oog te houden dat flexibiliteit geen garantie is voor onderwijskwaliteit en dat flexibeler onderwijs niet per definitie beter onderwijs is. De mate van 'gewenste' flexibiliteit is mede afhankelijk van de ambitie van een opleiding of instelling, de aard en mogelijkheden van de opleiding, het pedagogisch-didactisch model, de organiseerbaarheid, de schaal-grootte en de interne en externe wet- en regelgeving. De FlexScan DT is een inzichtgevend instrument, geen normerend instrument. De FlexScan DT geeft geen inzicht in de tevredenheid van studenten en docenten over de flexibiliteit van de opleiding. Dit kan in het bijbehorende interview uitgevraagd worden.

De opbouw van de flexscan

De FlexScan DT hanteert een viertal fases van flexibiliteit:

I	PURE STANDAARDISATIE	Het curriculum ligt vast.
II	STANDAARD VOOR MAATWERK	Het curriculum ligt vast, er is beleid vastgesteld voor het maken van uitzonderingen.
III	STANDAARDISATIE OP MAAT	Er is binnen het curriculum sprake van een vaststaand onderwijsarsenaal op basis waarvan studenten hun leerarrangement kunnen samenstellen.
IV	VOLLEDIG FLEXIBELE / GEPERSONALISEERDE LEERWEGEN	Er is geen vaststaand curriculum. De student bepaalt in overleg met de opleiding hoe zijn leerweg er uit ziet. Individueel <i>maatwerk</i> is hierbij het uitgangspunt.

De FlexScan DT is opgebouwd uit 7 hoofdaspecten:

1. Informatievoorziening en voorlichting.
2. De intake op moduleniveau.
3. De onderwijsleeromgeving.
4. De professionals.
5. Toetsing en validering.
6. Certificaten en diploma's.
7. Onderwijslogistiek.

Elk hoofdaspect is verder uitgewerkt in meerdere items. Een uitgebreid overzicht van de aspecten en een omschrijving per aspect is te vinden in bijlage 2.

De 7 hoofdaspecten van de FlexScan DT zijn ingedeeld aan de hand van de student journey (Afbeelding 1), de 'weg' die elke deeltijdstudent doorloopt gedurende zijn studie (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, 2015b).

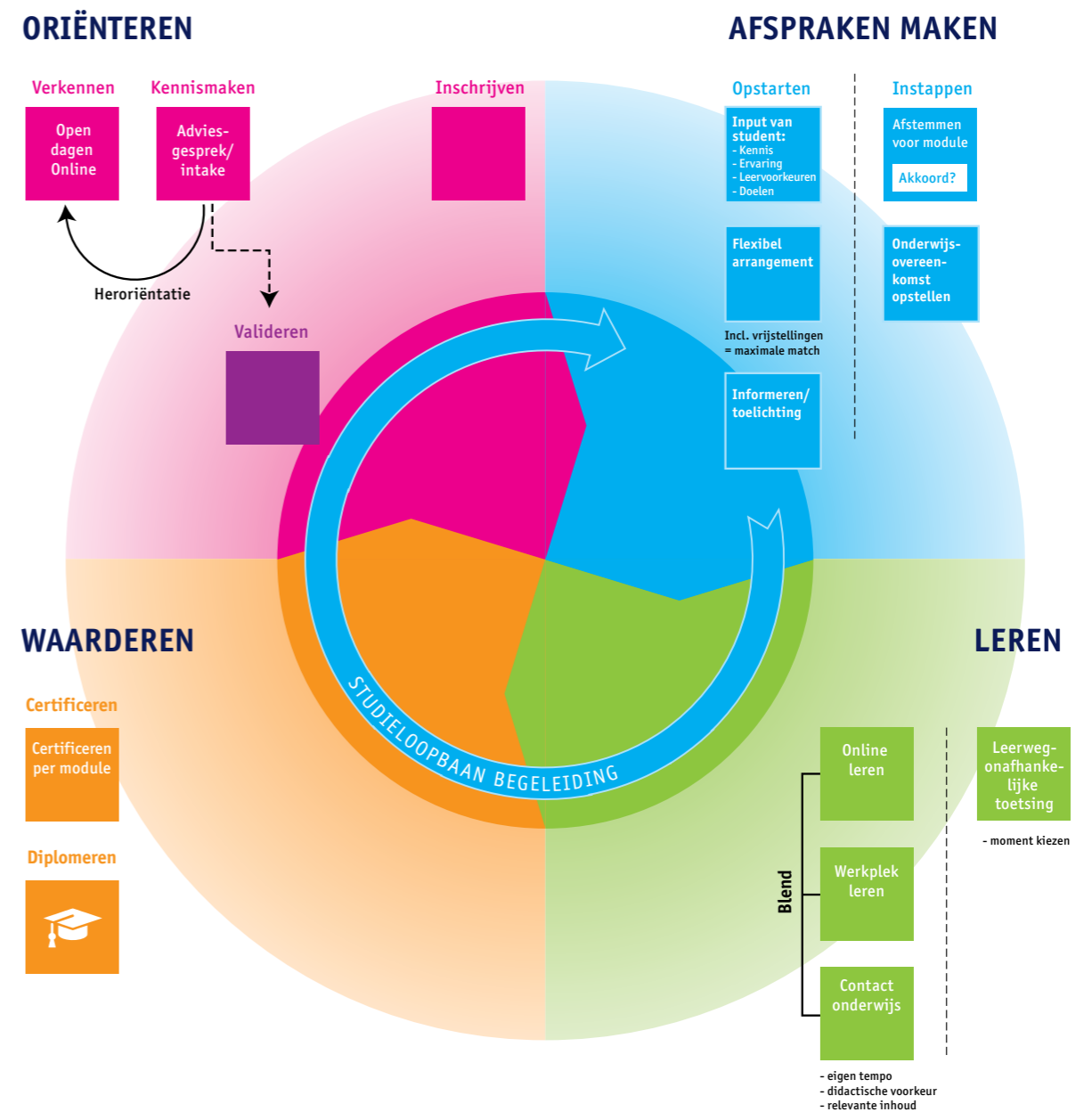
De 4 fasen van de student journey:

1. *Oriënteren*: oriëntatie op mogelijke opleidingen, ingangseisen, vrijstellingen, etc.
2. *Afspraken maken*: het kiezen voor en vaststellen van de manier waarop een student de leeruitkomsten wil verwerven.
3. *Leren*: het leerproces.
4. *Waarderen*: het verzilveren van de behaalde studiepunten middels een diploma of certificaat.

Enkele randvoorwaardelijke aspecten voor flexibel deeltijdonderwijs, de onderwijslogistiek, zijn gegroepeerd in het onderdeel Bedrijfsvoering.

De inhoudelijke en theoretische onderbouwing van de opbouw van de FlexScan DT is opgenomen in bijlage 1 in deze handleiding.

Afbeelding 1: De student journey

Wie vult de FlexScan DT in?

Dit is afhankelijk van de manier waarop de FlexScan DT wordt toegepast.

TOEPASSING	WIE VULT DE FLEXSCAN DT IN
Bewustwording	Management, studenten, docenten, onderwijsontwikkelaars en beleidsmedewerkers.
Ambitie	Studenten, docenten en management.
Evaluatie	Studenten, docenten, management, beleidsmedewerkers.

Werkwijze

De FlexScan DT is flexibel en op maat in te zetten, op centraal of decentraal niveau, individueel of groepsgericht, etc. Wij adviseren de volgende werkwijze:

1. Studenten, docenten en/of opleidingsmanagement vullen de FlexScan in.
2. (Groeps)interview met studenten en/of docenten en/of management.
3. Analyse van de resultaten.

Hoe wordt de FlexScan DT ingevuld?

- **Het vormen van een gemeenschappelijk beeld, beleidsvorming en onderwijsontwikkeling**
Tijdens (groeps)gesprekken, beleidsvorming en mondelinge (groeps)evaluaties kan de FlexScan DT gebruikt worden als praatpapier. Betrokkenen kunnen aan de hand van de

24 items een gesprek voeren over hun ambities, wensen, ervaringen, etc.

- **De ambitie**
Bij het vaststellen van de ambitie van een opleiding, faculteit of instelling met betrekking tot flexibiliteit vullen de hiervoor aangewezen personen (studenten, docenten, onderwijskundigen, onderwijsontwikkelaars, beleidsmakers, managers, etc.) de vragenlijst in. De vragenlijst bestaat uit 24 items. Per item wordt een beschrijving gegeven van vier situaties die verschillen in de mate van flexibiliteit. De persoon die de FlexScan DT invult, leest eerst alle vier beschrijvingen en kiest vervolgens de beschrijving die het beste past bij hoe hij zou willen dat de situatie is, passend bij de aard en mogelijkheden van de opleiding, faculteit of instelling, het pedagogisch-didactisch model, de organiseerbaarheid, de schaalgrootte en de interne en externe wet- en regelgeving. Hij omcirkelt de corresponderende letter (a, b, c of d) op het scoreformulier. Vervolgens kunnen tijdens een gesprek de ambitiekeuzes van

verschillende betrokkenen vergeleken worden, kunnen overwegingen uitgewisseld worden en kan een gezamenlijke ambitie geformuleerd worden. Deze ambitie kan vergeleken worden met de ervaren flexibiliteit door studenten en docenten (de huidige situatie) en/of kan aanleiding geven tot het vormen van beleid.

- **De ervaren flexibiliteit**
Studenten, docenten en andere betrokkenen vullen de FlexScan in. Deze vragenlijst bestaat uit 24 items. Elk item bestaat uit de beschrijving van vier situaties die verschillen in de mate van flexibiliteit. De student of docent leest telkens per item de vier beschrijvingen en kiest welke beschrijving het meest overeenkomt met hoe hij de opleiding ervaart. Bij twijfel kiest hij voor de meest linker (minst flexibele) beschrijving. Hij omcirkelt de corresponderende letter (a, b, c, of d) op het scoreformulier. Wanneer hij het antwoord niet weet, kan hij optie e (Weet ik niet) omcirkelen. Daarnaast krijgt hij de mogelijkheid een toelichting te geven op de achterzijde van het scoreformulier. De vragenlijst zal ongeveer 15-30 minuten in beslag nemen. Instructie voor studenten en docenten is te vinden in het kader op de volgende pagina. Vervolgens kunnen tijdens een (groeps)interview ervaringen toegelicht en uitgevraagd worden.

- **Het interview**
Nadat de FlexScan DT is ingevuld wordt in een interview dieper ingegaan op de wensen en ervaringen van studenten, docenten en andere betrokkenen. Wij raden aan dit interview te houden, aangezien het verdiepende en verklarende informatie biedt op de resultaten van de FlexScan DT.

Beste student, beste docent,

Voor u ligt de FlexScan DT, een vragenlijst over hoe u de flexibiliteit van uw deeltijd opleiding ervaart en over uw wensen met betrekking tot de flexibiliteit van uw opleiding. Flexibel onderwijs gaat over de mate waarin het onderwijs in vorm, inhoud, tijd en plaats aangepast kan worden aan de persoonlijke omstandigheden van de student. Omdat studenten een deeltijdopleiding goed moeten kunnen combineren met hun werk- en privésituatie, is onderwijsflexibilisering een belangrijk onderwerp. Het is uiteraard van belang dat de organisatie van het onderwijs aansluit bij de leerwensen en behoeften van studenten, ook wat betreft de flexibiliteit en keuzemogelijkheden.

Flexibeler onderwijs is niet per definitie beter onderwijs: uw ervaringen en wensen hoeven niet aan een 'norm' te voldoen.

De vragenlijst brengt juist in kaart wat voor u de 'norm' zou zijn. Daarnaast is het zo dat 'gepersonaliseerd leren' of een 'individueel maatwerkprogramma' niet betekent dat er niet meer in een groep of enkel individueel geleerd kan worden: een gepersonaliseerd programma kan bestaan uit onderdelen waarbij in een groep samengewerkt wordt.

Het invullen van de vragenlijst neemt ongeveer 15 - 30 minuten in beslag. De resultaten worden anoniem verwerkt. Uw antwoorden helpen om de flexibiliteit van uw opleiding beter op uw ervaringen en wensen af te stemmen.

Bedankt voor het invullen!

Instructies voor het invullen

Deze vragenlijst bestaat uit 24 vragen. De vragen zijn gerangschikt naar de volgorde waarin studenten de onderwerpen tegenkomen tijdens de opleiding: de oriëntatie op de opleidingsmogelijkheden, het intakeproces, het leren en het waarderen. Per vraag krijgt u 4 beschrijvingen te lezen over onderwerpen die uw opleiding flexibeler of minder flexibel maken. De beschrijvingen zijn geformuleerd als de ervaring van een student. De vraag aan u is om deze 4 beschrijvingen te lezen en

1. de beschrijving te kiezen die het beste aansluit bij hoe u de situatie op uw opleiding ervaart. U hoeft hierbij geen rekening te houden met het beleid van uw opleiding, het gaat om uw persoonlijke ervaring. De beschrijvingen zijn geformuleerd vanuit het perspectief van een student. Docenten en andere medewerkers kunnen 'ik' en 'mijn' lezen als 'de student'.
 - U kunt uw keuze aangeven door op het scoreformulier de corresponderende letter (a, b, c of d) te omcirkelen in de eerste kolom.
 - Weet u niet welke beschrijving van toepassing is? Dan kunt u optie e (weet ik niet) kiezen.
 - Bij twijfel of wanneer u meerdere opties zou willen kiezen, kunt u kiezen voor de meest linker kolom.
2. de beschrijving te kiezen die voor u de ideale situatie weergeeft. Bij het aangeven van uw wensen hoeft u geen rekening te houden met praktische afwegingen.
 - U kunt uw keuze aangeven door op het scoreformulier de corresponderende letter (a,b,c d of e) te omcirkelen in de tweede kolom.

Daarnaast kunt u op de achterzijde van het scoreformulier aanvullende opmerkingen plaatsen. Denk niet te lang na over uw antwoord. Geef uw eerste indruk en ga dan verder. Als u woorden tegenkomt die u niet begrijpt, kunt u de begrippenlijst achterin deze FlexScan raadplegen. De woorden die in de begrippenlijst worden uitgelegd, zijn schuin gedrukt.

Op welk moment is de FlexScan DT te gebruiken?

Er zijn verschillende momenten waarop de FlexScan DT gebruikt kan worden, gebaseerd op de fase waar een opleiding of een instelling of faculteit zich in bevindt, of afhankelijk van de fase waarin een student zich in de opleiding bevindt.

DE OPLEIDING	
Bewustwording	Ontwikkelfase van een opleiding
Ambitie	Beleidsontwikkeling
Evaluatie	Periodieke evaluaties Accreditatie Externe verantwoording
DE INSTELLING/FACULTEIT	
Bewustwording	Beleidsontwikkeling
Ambitie	Beleidsontwikkeling
Evaluatie	Periodieke evaluaties Accreditatie Externe verantwoording
DE STUDENT	
Bewustwording/ambitie	Tijdens oriëntatie of intake
Evaluatie	Na afronding van een module Na afronding van een fase van de student journey

De resultaten

De ingevulde scoreformulieren worden geanalyseerd. Hiervoor worden ze in eerste instantie gekwantificeerd: score a krijgt 1 punt, score b 2 punten, score c 3 punten en score d 4 punten. Dit is echter geen waardeoordeel, maar een analyse-middel. Op basis van deze scores wordt zowel per vraag als per aspect een gemiddelde score berekend, welke wordt weergegeven in een radardiagram. Deze resultaten kunnen vergeleken worden met de ambitie van een opleiding, faculteit of instelling. De (kwantitatieve) resultaten van de FlexScan DT worden weergegeven in

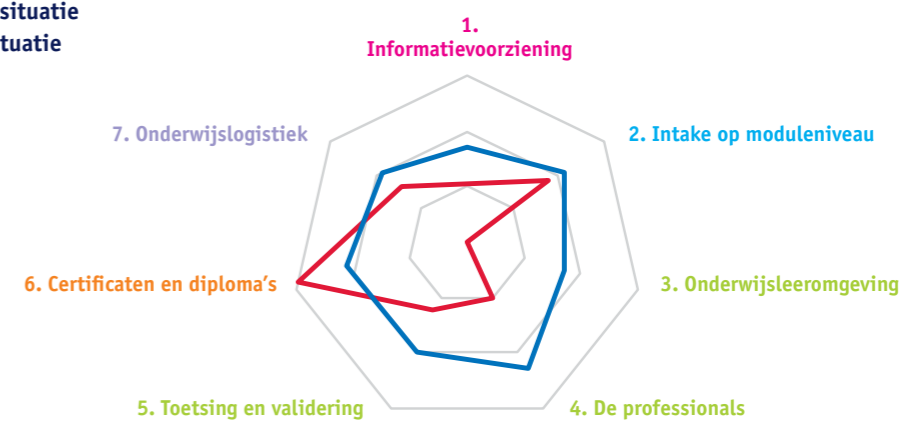
een radardiagram (zie afbeelding 2). Daarbij kan de ambitie van de opleiding, faculteit of instelling vergeleken worden met de beoordeling van studenten en docenten op de 7 aspecten en de 24 items. Zo wordt visueel inzichtelijk op welke aspecten de opleiding wel en niet aan de gestelde ambities voldoet.

Uit onderzoek blijkt dat de respons op evaluaties hoger is wanneer de resultaten teruggekoppeld worden (Nulty, 2007; Van Os & Van Beek, 2011). Daarom raden wij aan de resultaten van de FlexScan DT en opvolging hiervan terug te koppelen aan de deelnemers.

Afbeelding 2: Twee voorbeelden van een radardiagram met de resultaten per aspect en per item

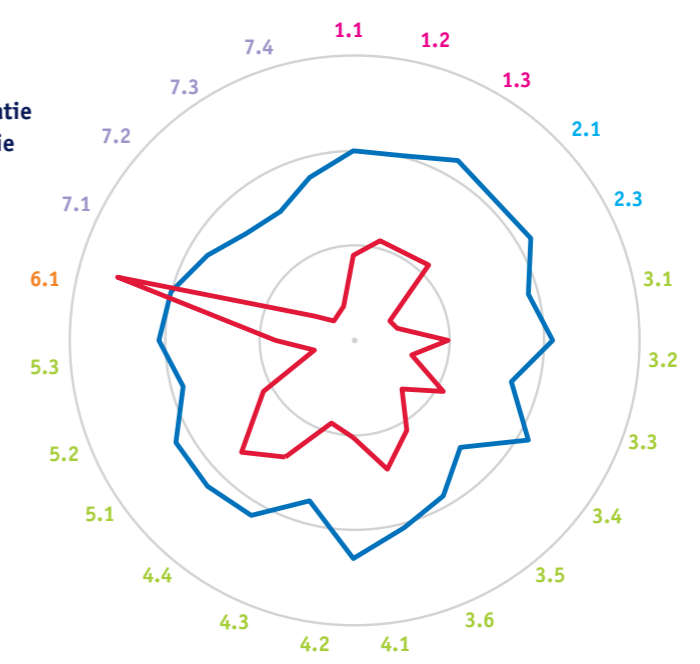
ASPECTEN

— Gewenste situatie
— Huidige situatie

ITEMS

— Gewenste situatie
— Huidige situatie

DE FLEXSCAN

I PURE STANDAARDISATIE

Het curriculum ligt vast.

II STANDAARD VOOR MAATWERK

Het curriculum ligt vast,
er is beleid vastgesteld voor
het maken van uitzonderingen.

III STANDAARDISATIE OP MAAT

Er is binnen het curriculum
sprake van een vaststaand
onderwijsarsenaal op basis
waarvan studenten hun
leerarrangement kunnen
samenstellen.

IV VOLLEDIG FLEXIBELE / GEPERSONALISEERDE LEERWEGEN

Er is geen vaststaand
curriculum. De student
bepaalt in overleg met de
opleiding hoe zijn leerweg er
uit ziet. Individueel maatwerk
is hierbij het uitgangspunt.

HOE FLEXIBEL **FLEX** BEN
JIJ?
SCANN **DT**

ASPECT	I PURE STANDAARDISATIE	II STANDAARD VOOR MAATWERK	III STANDAARDISATIE OP MAAT	IV VOLLEDIG FLEXIBELE / GEPERSONALISEERDE LEERWEGEN
--------	------------------------	----------------------------	-----------------------------	---

ORIËNTEREN

1. Informatievoorziening en voorlichting aan studenten

1. DE SCHRIFTELIJKE EN ONLINE VOORLICHTING / OVER DE OPLEIDING, ZOALS INFORMATIE IN FOLDERS EN OP DE WEBSITE, GING NADER IN OP	a. het standaard programma dat wordt aangeboden.	b. een standaard programma en de mogelijkheden die er zijn voor aanpassingen.	c. een flexibel programma, waarbij ik op basis van een vaststaand <i>onderwijs-arsenaal</i> een <i>leerarrangement</i> kan samenstellen. Ik kan hierbij keuzes maken betreft inhoud, tempo, vorm en plaats.	d. de mogelijkheden voor het samenstellen van een persoonlijke programma, waarbij individueel <i>maatwerk</i> het uitgangspunt is.	e. Weet ik niet.
2. DE VOORLICHTING TIJDENS ALGEMENE BIJeenKOMSTEN EN VOORLICHTINGSVONDEN WAS GERICHT OP	a. het standaard programma dat wordt aangeboden.	b. een standaard programma en de mogelijkheden die er zijn voor aanpassingen.	c. de mate van flexibiliteit van de opleiding in inhoud, tempo, vorm en plaats.	d. de mogelijkheden voor het opstellen van een persoonlijk programma wat betreft inhoud, tempo, vorm en plaats van het leren (individueel <i>maatwerk</i>).	e. Weet ik niet.
3. TIJDENS EEN PERSOONLIJK ADVIESGESPREK KREEG IK INFORMATIE OVER	a. het standaard programma dat wordt aangeboden.	b. een standaard programma en de mogelijkheden die er zijn voor aanpassingen.	c. de mate van flexibiliteit van de opleiding in inhoud, tempo, vorm en plaats.	d. de mogelijkheden voor het opstellen van een persoonlijk programma wat betreft inhoud, tempo, vorm en plaats van het leren (individueel <i>maatwerk</i>).	e. Weet ik niet.

ASPECT	I PURE STANDAARDISATIE	II STANDAARD VOOR MAATWERK	III STANDAARDISATIE OP MAAT	IV VOLLEDIG FLEXIBELE / GEPERSONALISEERDE LEERWEGEN
--------	------------------------	----------------------------	-----------------------------	---

AFSPRAKEN MAKEN

2. Intake op moduleniveau

1. EERDER EN ELDERS OPGEDANE KENNIS, INZICHT EN VAARDIGHEDEN WAREN	a. geen gespreks-onderwerp tijdens de <i>intake</i> .	b. een gespreksonderwerp tijdens de <i>intake</i> nadat ik hierom gevraagd had.	c. een standaard gespreks-onderwerp tijdens de <i>intake</i> . Ik werd gestimuleerd <i>eerder opgedane kennis, inzicht en vaardigheden</i> te laten <i>valideren</i> .	d. een standaard gespreks-onderwerp tijdens de <i>intake</i> . Ik heb een <i>portfolio</i> aangeleverd met hierin de relevante <i>eerder en elders verworven kennis, inzicht en vaardigheden</i> .	e. Weet ik niet.
2. DE WIJZE WAAROP IK DE LEERUITKOMSTEN GA VERWERVEN	a. ligt vast in het standaard programma. Aanpassingen zijn niet mogelijk.	b. ligt vast in het standaard programma, maar tijdens de <i>intake</i> kan ik verzoeken om aanpassingen.	c. kon ik tijdens het gepersonaliseerde intakeproces zelf kiezen. Ik kon een mix samenstellen van <i>werkplekieren, online leren</i> en <i>contact-onderwijs</i> uit het <i>onderwijs-arsenaal</i> of ik kon kiezen voor een andere <i>leerroute</i> .	d. kon ik tijdens het <i>gepersonaliseerde</i> intakeproces zelf kiezen. Er werd een individueel plan opgesteld (individueel maatwerk).	e. Weet ik niet.
3. DE ONDERWIJS-OVEREENKOMST	a. werd niet opgesteld.	b. ligt na het opstellen vast: deze kan ik na de <i>intake</i> niet meer aanpassen.	c. kan ik in overleg met de opleiding aanpassen. Ik heb hierover de regie.	d. kan ik zelf aanpassen (de faciliteiten zijn hiervoor aanwezig). De opleiding moet wijzigingen wel accorderen.	e. Weet ik niet.

ASPECT	I PURE STANDAARDISATIE	II STANDAARD VOOR MAATWERK	III STANDAARDISATIE OP MAAT	IV VOLLEDIG FLEXIBELE / GEPERSONALISEERDE LEERWEGEN	
--------	------------------------	----------------------------	-----------------------------	---	--

LEREN

3. Onderwijsleeromgeving

1. HET ROOSTER EN DE MOMENTEN WAAROP IK KAN STUDEREN WORDEN VASTGESTELD	a. door de opleiding.	b. door de opleiding, echter het is in overleg mogelijk van rooster te wisselen of aanpassingen te maken.	c. in overleg met de opleiding: ik stel in overleg met mijn begeleider op basis van het vooraf vastgestelde <i>leerarrangement</i> en het <i>onderwijsaanbod</i> van de opleiding een persoonlijke planning op, waarbij rekening gehouden wordt met de inhoud van mijn werk en mijn persoonlijke werk- en thuissituatie.	d. bepaal ik zelf op basis van mijn <i>maatwerkprogramma</i> , waarbij ik rekening kan houden met de inhoud van mijn werk en mijn persoonlijke werk- en thuissituatie.	e. Weet ik niet.
2. HET ONDERWIJS-MATERIAAL WORDT TER BESCHIKKING GESTELD	a. voor de duur van het vak of de <i>module</i> .	b. voor de duur van het vak, maar in overleg is het mogelijk ook na het vak of de <i>module</i> gebruik te maken van het onderwijsmateriaal.	c. voor de gehele periode waarin ik als student ingeschreven sta. Het onderwijsmateriaal is na afloop van een vak of <i>module</i> nog standaard beschikbaar.	d. voor mijn gehele verdere loopbaan. Het onderwijsmateriaal is na afronding van de opleiding nog standaard beschikbaar.	e. Weet ik niet.
3. HET TEMPO VAN DE OPLEIDING / DE OPLEIDINGSDUUR	a. ligt vast. Hier kan niet van worden afgeweken.	b. ligt vast, maar op verzoek kan hier in overleg met de opleiding van worden afgeweken.	c. kan afhankelijk van vrijstellingen of keuzes voor een leerarrangement verschillen. De opleiding heeft op <i>moduleniveau</i> een vaststaand tempo.	d. ligt niet vast en is geheel afhankelijk van mijn keuzes en planning.	e. Weet ik niet.
4. WAAR DE LEERUITKOMSTEN VERWORVEN WORDEN	a. ligt vast.	b. ligt grotendeels vast.	c. kan ik grotendeels zelf kiezen.	d. kan ik volledig zelf kiezen.	e. Weet ik niet.
5. DE SAMEN-STELLING VAN DE BLEND WORDT	a. door de opleiding bepaald en is voor alle studenten hetzelfde.	b. door de opleiding bepaald, maar in overleg kan hiervan worden afgeweken.	c. in overleg door mij en de opleiding bepaald. Ik kan, waar mogelijk, eigen keuzes maken op basis van het <i>onderwijsarsenaal</i> en mogelijkheden op de werkplek.	d. volledig <i>gepersonaliseerd</i> op basis van mijn wensen en behoeftes (individueel <i>maatwerk</i>).	e. Weet ik niet.
6. AFSTEMMING EN COMMUNICATIE TUSSEN DE OPLEIDING EN DE WERKPLEK OVER HET VERWERVEN VAN DE LEERUITKOMSTEN	a. vindt niet plaats.	b. vindt incidenteel plaats.	c. vindt voor aanvang van elke <i>module</i> plaats, waarbij afgestemd wordt welke <i>leeruitkomsten</i> deze periode op de werkplek verworven worden.	d. vindt continu plaats. De opleiding en de werkplek staan voortdurend met elkaar in contact over het verwerven van de leeruitkomsten op de werkplek.	e. Weet ik niet.

ASPECT	I PURE STANDAARDISATIE	II STANDAARD VOOR MAATWERK	III STANDAARDISATIE OP MAAT	IV VOLLEDIG FLEXIBELE / GEPERSONALISEERDE LEERWEGEN	
--------	------------------------	----------------------------	-----------------------------	---	--

LEREN

4. De professionals

1. DE DOCENT FACILITEERT FLEXIBILITEIT IN HET ONDERWIJS	a. door tijdens het <i>contactonderwijs</i> bereikbaar te zijn voor vragen, feedback en afstemming.	b. door tijdens <i>contactonderwijs</i> en online bereikbaar te zijn voor vragen, feedback en afstemming. Een (online) reactie kan even op zich laten wachten.	c. door tijdens <i>contactonderwijs</i> en online goed bereikbaar te zijn voor vragen, feedback en afstemming. Een reactie wordt snel gegeven.	d. door tijdens <i>contactmomenten</i> en online goed bereikbaar te zijn voor vragen, feedback en individuele afstemming. Een reactie wordt snel gegeven.	e. Weet ik niet.
2. DE DOCENT STELT ZICH OP ALS	a. inhoudelijk expert en volgt een vooraf vastgelegd programma.	b. inhoudelijk expert en maakt hier en daar aanpassingen in het vaststaande programma aan de hand van interesses en de werkplek van studenten.	c. inhoudelijk expert en als coach die mij begeleidt tijdens mijn eigen <i>leerroute</i> . Hij heeft oog voor de (inhoudelijke) diversiteit van studenten en past het onderwijs aan aan de (werk)omstandigheden van studenten.	d. inhoudelijk expert en coach bij het verwerven van de <i>leeruitkomsten</i> en past het onderwijs volledig aan aan mijn (werk)omstandigheden en wensen.	e. Weet ik niet.
3. DE STUDIELOOP BAANBEGELEIDER	a. richt zich op de studievoortgang binnen het standaard studieprogramma.	b. richt zich vooral op de studievoortgang binnen het standaard programma en beperkt op het maken van persoonlijke keuzes.	c. richt zich op de persoonlijke keuzes die ik kan maken met betrekking tot de <i>leerroute</i> .	d. richt zich vooral op de mogelijkheden die ik heb om individuele keuzes te maken.	e. Weet ik niet.
4. DOCENTEN ZIJN VAARDIG	a. in het begeleiden van studenten binnen 1 onderdeel van de <i>blend</i> .	b. in het begeleiden van studenten binnen meerdere onderdelen van de <i>blend</i> .	c. in de verschillende onderdelen van de <i>blend</i> en zorgen voor een integratie van de verschillende onderdelen.	d. in het integreren van de verschillende onderdelen van de <i>blend</i> binnen het <i>gepersonaliseerde maatwerkprogramma</i> .	e. Weet ik niet.

ASPECT	I PURE STANDAARDISATIE	II STANDAARD VOOR MAATWERK	III STANDAARDISATIE OP MAAT	IV VOLLEDIG FLEXIBELE / GEPERSONALISEERDE LEERWEGEN
--------	------------------------	----------------------------	-----------------------------	---

LEREN

5. Toetsing en validering

1. DE LEER-UITKOMSTEN ZIJN	a. <i>leerwegaafhankelijk</i> geformuleerd: leermiddelen en inhoud zijn specifiek benoemd.	b. grotendeels <i>leerwegaafhankelijk</i> geformuleerd: vaak zijn leermiddelen en inhoud specifiek benoemd.	c. <i>leerwegaafhankelijk</i> geformuleerd en bieden keuzemogelijkheid: leermiddelen en inhoud worden niet specifiek benoemd en het is voldoende helder wat de inhoud en het niveau van kennis, inzicht en vaardigheden is dat vereist is. Deze vormen de basis voor de <i>leerwegaafhankelijke</i> toets.	d. <i>leerwegaafhankelijk</i> geformuleerd en bieden keuzevrijheid: leermiddelen en inhoud worden niet specifiek benoemd en het is voldoende helder wat de inhoud en het niveau van kennis, inzicht en vaardigheden is dat vereist is. De <i>leeruitkomsten</i> faciliteren het leveren van bewijsmateriaal voor beoordeling middels verschillende <i>toetsvormen</i> .	e. Weet ik niet.
2. DE TOETS-MOMENTEN	a. zijn vastgelegd in het jaarrooster.	b. zijn vastgelegd in het jaarrooster. In overleg is het in sommige gevallen mogelijk een toets eerder of later te maken.	c. zijn vastgelegd in het jaarrooster, maar het is altijd mogelijk op aanvraag een toets af te leggen wanneer ik denk de <i>leeruitkomsten</i> verworven te hebben.	d. worden afgestemd op het moment waarop ik de <i>leeruitkomst</i> verworven heb (<i>individueel maatwerk</i>).	e. Weet ik niet.
3. DE TOETSVORM	a. ligt vast: ik heb geen keus in de manier waarop ik kan aantonen of ik de <i>leeruitkomsten</i> beheers.	b. ligt vast, behalve bij het aandragen van bewijsmateriaal bij de aanvraag voor vrijstellingen. Op andere momenten kunnen <i>leeruitkomsten</i> alleen worden aangetoond door het afleggen van de toets met een vaste toetsvorm.	c. ligt in principe vast, maar ik krijg in sommige gevallen de mogelijkheid alternatief bewijsmateriaal in te dienen waarmee ik kan aantonen dat ik een <i>leeruitkomst</i> beheers.	d. ligt niet vast. Ik kan altijd zelf kiezen op welke manier ik aantoon dat ik een <i>leeruitkomst</i> beheers.	e. Weet ik niet.

ASPECT	I PURE STANDAARDISATIE	II STANDAARD VOOR MAATWERK	III STANDAARDISATIE OP MAAT	IV VOLLEDIG FLEXIBELE / GEPERSONALISEERDE LEERWEGEN
--------	------------------------	----------------------------	-----------------------------	---

WAARDEREN

6. Certificaten en diploma's

1. IK KRIJG EEN DIPLOMA EN/OF CERTIFICAAT BIJ AFRONDING VAN	a. de gehele opleiding. Het is niet mogelijk een certificaat te krijgen voor onderdelen van het programma.	b. de gehele opleiding. Het is daarnaast mogelijk een certificaat te krijgen van afgerond onderwijs wanneer niet het hele programma is afgesloten.	c. <i>modules</i> . <i>Modules</i> worden afgesloten met een certificaat en meerdere certificaten kunnen een diploma opleveren. Het is mogelijk onderwijs zowel certificaatgericht als diplomagericht te volgen.	d. losse <i>eenheden</i> van <i>leeruitkomsten</i> . Behaalde tentamens leveren een bewijschrift of deelcertificaat op. Meerdere certificaten kunnen een diploma opleveren. Het is mogelijk onderwijs zowel certificaatgericht als diplomagericht te volgen.	e. Weet ik niet.
--	--	--	--	--	------------------

ASPECT	I PURE STANDAARDISATIE	II STANDAARD VOOR MAATWERK	III STANDAARDISATIE OP MAAT	IV VOLLEDIG FLEXIBELE / GEPERSONALISEERDE LEERWEGEN	
--------	------------------------	----------------------------	-----------------------------	---	--

BEDRIJFSVOERING

7. Onderwijslogistiek

1. IK HEB ME INGESCHREVEN	a. voor een volledige opleiding.	b. voor een vast studieprogramma, maar er zijn aanpassingen mogelijk voor groepen studenten met eenzelfde achtergrond.	c. per <i>module</i> of ik kan me binnen de opleiding inschrijven voor <i>modules</i> .	d. voor een gepersonaliseerd maatwerkprogramma, binnen een of meerdere hogescholen.	e. Weet ik niet.
2. HET ROOSTER WORDT OPGESTELD	a. door de opleiding voor een vaste groep studenten.	b. door de opleiding voor een vaste groep studenten, maar er is ruimte voor (individuele) aanpassingen en er zijn (waar mogelijk) keuzemogelijkheden in het rooster.	c. op basis van de persoonlijke keuzes van studenten voor een bepaalde <i>leerroute</i> of inhoudelijke thema's. De student heeft keuzemogelijkheden in het rooster.	d. voor elke individuele student op basis van zijn persoonlijke leerweg. Er zijn voldoende keuzemogelijkheden om tot een passend rooster te komen.	e. Weet ik niet.
3. DE REGISTRATIE VAN DE STUDIEVOORTGANG VINDT PLAATS OP BASIS VAN	a. een vaststaand studieprogramma.	b. vaststaande studieprogramma's, maar er wordt rekening gehouden met keuze voor minoren en uitzonderingen.	c. individuele leerroutes, <i>leerwegaafhankelijke toetsen en validering van eerder en/of elders verworven kennis, inzicht en vaardigheden</i> .	d. individueel <i>maatwerk</i> , het voortdurend aanpassen van de persoonlijke leerweg, <i>leerwegaafhankelijke toetsen en validering van eerder en/of elders verworven kennis, inzicht en vaardigheden</i> .	e. Weet ik niet.
4. ICT-VOORZIENINGEN	a. de digitale leeromgeving is ingericht op een standaard <i>leerroute</i> .	b. de digitale leeromgeving faciliteert keuzes binnen standaard <i>leerroutes</i> .	c. de digitale leeromgeving faciliteert flexibele <i>leerroutes</i> op basis van <i>modules</i> .	d. de digitale leeromgeving faciliteert het volgen van persoonlijke <i>leerroutes</i> .	e. Weet ik niet.

BIJLAGE 1 – THEORETISCHE VERANTWOORDING

In deze theoretische verantwoording wordt allereerst een korte beschrijving gegeven van de achtergrond en het ontwikkelproces van de FlexScan DT. Vervolgens volgt een beknopte theoretische onderbouwing van de maten van flexibiliteit die in de scan onderscheiden worden, de verschillende aspecten die door de FlexScan DT gemeten worden en de opbouw. Ook zal de validiteit en betrouwbaarheid van de FlexScan kort toegelicht worden.

Inleiding

De FlexScan DT is ontwikkeld in het kader van de experimenten Leeruitkomsten. Middels deze experimenten wordt onderzocht hoe het deeltijdonderwijs flexibeler kan worden (Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs, 2016). Aanname is dat flexibilisering van het onderwijs voor een (werkende) volwassen doelgroep leidt tot meer participatie van werkenden in het hoger onderwijs en de afgifte van meer diploma's, wat nodig is om de doelstelling van het kabinet te behalen een groter deel van de beroepsbevolking hoger op te leiden. Flexibeler deeltijdonderwijs moet het mogelijk maken dat er meer maatwerk geboden kan worden, waarbij de leerweg beter aansluit bij de vooropleiding, de werkervaring, de werkplek en de interesses van de student (Adviescommissie 'flexibel hoger onderwijs voor werkenden', 2014). Het uitgangspunt van de experimenten Leeruitkomsten is dat de opleiding en de student afspraken maken over het te volgen leertraject op basis van leeruitkomsten met erkenning van dat wat studenten al kennen en kunnen. Een leeruitkomst is een beschrijving van de inhoud en het niveau van de kennis, inzicht en vaardigheden die vereist zijn om een aantal studiepunten binnen de opleiding te behalen (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, 2015b). Leeruitkomsten vormen de operationalisering van de eindtermen en opleidingsprofielen van een opleiding. Hierbij is de student vrij in het kiezen van zijn leerweg, de wijze waarop de student de leeruitkomst verwerft. Het gekozen leerarrangement wordt vastgelegd in een onderwijsovereenkomst.

De doelstelling om het onderwijs flexibeler te maken is helder. Echter was er, vóór de ontwikkeling van de FlexScan DT, geen instrument dat de flexibiliteit van het onderwijs in kaart brengt. De Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) en CINOP hebben hiertoe de handen ineen geslagen om een instrument te ontwikkelen dat de flexibiliteit van deeltijdopleidingen in kaart kan brengen in het kader van de experimenten Leeruitkomsten.

Het proces van ontwikkeling van de FlexScan DT

De FlexScan DT is een doorontwikkeling van een Flex-scan die Expertisecentrum handicap + studie heeft ontwikkeld om de flexibiliteit van opleidingen ten behoeve van studenten met een (functie)beperking in kaart te brengen¹. De FlexScan DT is vormgegeven op basis van (wetenschappelijke) literatuur, wetgeving en beleid. Een klankbordgroep, bestaande uit inhoudelijke experts van de HAN, CINOP en Expertisecentrum handicap + studie, heeft gedurende het proces meermaals feedback gegeven heeft met betrekking tot de inhoud, indeling en formulering van de FlexScan DT. Ook zijn meerdere keren experts geraadpleegd, onder andere op het gebied van onderwijslogistiek en flexibiliteit. Daarnaast is op verschillende momenten feedback gevraagd bij opleidingen middels gesprekken en bij workshops op een themadag over de deeltijdopleidingen op de HAN. Ook is de FlexScan DT uitgebreid gepilot op de HAN en bij AVANS, NHL, Saxion en Windesheim.

¹ Deze Flex-scan wordt in samenwerking met CINOP advies vervolmaakt en zal begin 2017 kunnen worden ingezet in het voltijdonderwijs

De theoretische onderbouwing

Flexibiliteit

Flexibel onderwijs is onderwijs dat in staat is zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden en verschillende mogelijkheden biedt in het wat, waar, wanneer, en hoe er geleerd wordt, leidend tot een erkend diploma of certificaat (CINOP, 2016). Daarbij gaat het zowel om de onderwijshoud als de onderwijslogistiek (Van 't Riet, 2013). Een balans is noodzakelijk tussen de vraag van de student en de arbeidsmarkt en het aanbod van een onderwijsinstelling. Puur vraaggericht maatwerk is om praktische redenen (vaak) niet haalbaar. Onderwijsinstellingen streven ernaar het onderwijs zo efficiënt mogelijk te verzorgen, met voldoende ruimte voor individuele behoeften en erkenning van dat wat de (volwassen) student al kan. Waslander (2004) spreekt in dit kader over massamaatwerk. Een manier om dit te bereiken is het modulariseren van het onderwijs: het samenstellen van het onderwijs uit los te combineren onderdelen. Het aanbieden van het onderwijs in modules is een uitgangspunt van het deeltijdbeleid van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, 2014). De mate van maatwerk is afhankelijk van de eenheden waaruit studenten kunnen kiezen bij het samenstellen van het leerarrangement. Deze kunnen groter of kleiner zijn: modules, vakken of specifieke onderdelen (de kleinste reproduceerbare eenheden). De onderwijslogistiek, het pedagogisch-didactische model en de grootte van de keuzeonderdelen moeten goed op elkaar zijn afgestemd.

In het kader van de flexibilisering van het deeltijdonderwijs is gepersonaliseerd leren een belangrijk begrip: flexibel onderwijs veronderstelt een zekere mate van gepersonaliseerd leren. “Gepersonaliseerd leren biedt ruimte aan persoonlijke leerervaringen, expertise, verantwoordelijkheden en autonomie om in een situatie van (mede)zeggenschap en eigenaarschap van het lerende individu in dialoog met andere actoren verrijkende en duurzame sturing en ondersteuning te leveren aan het individuele ontwikkelend vermogen” (Duvekot, 2016, p. 10). Eigenaarschap van de lerende met betrekking tot het leerproces, gezamenlijke vormgeving van het onderwijs, persoonlijke beoordeling, voldoende faciliteiten om tot leren te kunnen komen en eigen motivatie en kracht zijn belangrijke voorwaarden voor gepersonaliseerd leren en flexibel onderwijs. Gepersonaliseerd leren betekent niet (automatisch) individueel leren: ook in interactie kan een student zijn persoonlijke doelen bereiken en hiervoor de verantwoordelijkheid voelen en dragen.

Er zijn meerdere modellen die een indeling maken in verschillende maten van flexibiliteit, lopend van pure standaardisatie tot volledige flexibiliteit. De meesten zijn afkomstig uit managementtheorieën of komen voort uit productieprocessen. Met betrekking tot onderwijs is er echter geen passend (wetenschappelijk) model dat verschillende maten van flexibel onderwijs beschrijft. Wel zijn er, een zeer beperkt aantal, theorieën die verschillende vormen van flexibel onderwijs onderscheiden. In het kader zijn twee modellen toegelicht die ter inspiratie hebben gediend.

De onderwijsmodellen van Geurts en Waslander

Het onderwijsmodel van Geurts (2006) onderscheidt vier categorieën onderwijsaanbieders op basis van twee assen:

- a. Het onderwijs is gericht op constructie of instructie.
- b. Het onderwijs heeft een vaste inhoud of een variabele inhoud.

Op basis van deze indeling ontstaan vier onderwijsvormen:

1. *De leerfabriek*: vast onderwijsaanbod, vaste groepen, vaste planning, gericht op instructie.
2. *Standaardprogrammering met nieuwe didactisch werkvormen*: flexibele groepen deelnemers, verschillende werkvormen, contextrijk, gericht op constructie, de deelnemer heeft invloed op het proces.
3. *À la carte met training en cursussen*: Gericht op eindtermen/instructie, vraaggericht, planning door de deelnemer.
4. *Individueel met maatwerk naar vorm en inhoud*: contextrijk, zelfsturing door deelnemer, onderwijs op basis van competenties en individueel gericht.

Waslander (2007) maakt een indeling in vier categorieën onderwijsaanbieders op basis van de invloed die een student heeft op en de flexibiliteit van het onderwijs:

1. *Guards*: Gericht op het verminderen van heterogeniteit, weinig diversiteit.
2. *Economizers*: weinig variatie in doelen en inhoud, maar veel variatie in leermiddelen en leeractiviteiten.
3. *Differentiators*: Veel variatie in doelen en inhoud (dmv modularisatie), maar minder in leermiddelen en leeractiviteiten.
4. *Radical Customizers*: Veel diversiteit, individuele wensen en behoeften zijn het startpunt, eigen doelen, leer methode, leerstijlen en tempo.

De maten van flexibiliteit die in de FlexScan DT gehanteerd worden, zijn met name gebaseerd op theorieën van Lampel en Mintzberg (1996) en beleid van de Hogeschool van Amsterdam (2015).

Lampel en Mintzberg (1996) omschrijven een continuüm van vijf fasen van standaardisatie tot maatwerk, gebaseerd op productieprocessen:

1. *Pure standaardisatie*: Het ontwerp, productie, assemblage en distributie zijn gericht op een zo groot mogelijke groep. De klant heeft geen invloed op het proces.
2. *Gesegmenteerde standaardisatie*: Er worden verschillende opties geboden aan groepen klanten. De producten zijn gestandaardiseerd binnen een smalle marge van kenmerken. Er is meer keuze, maar de klant heeft geen directe invloed op het ontwerp of proces.
3. *Standaardisatie op maat*: Producten worden op bestelling gemaakt van gestandaardiseerde onderdelen (modularisatie). Het basisontwerp is standaard, elke klant maakt een combinatie uit een beperkt aantal beschikbare onderdelen.
4. *Op maat gesneden maatwerk*: Er is een product-prototype die op maat wordt aangepast aan de wensen en behoeften van een individu.
5. *Puur maatwerk*: De wensen van de klant beïnvloeden het ontwerpproces. Er is een 'partnership' tussen klant en verkoper.

Zij trekken dit continuüm echter door naar meer branches, waaronder de dienstverlening zoals het onderwijs. De Hogeschool van Arnhem en Nijmegen heeft op deze theorie haar beleid voor deeltijdopleidingen gebaseerd (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, 2013).

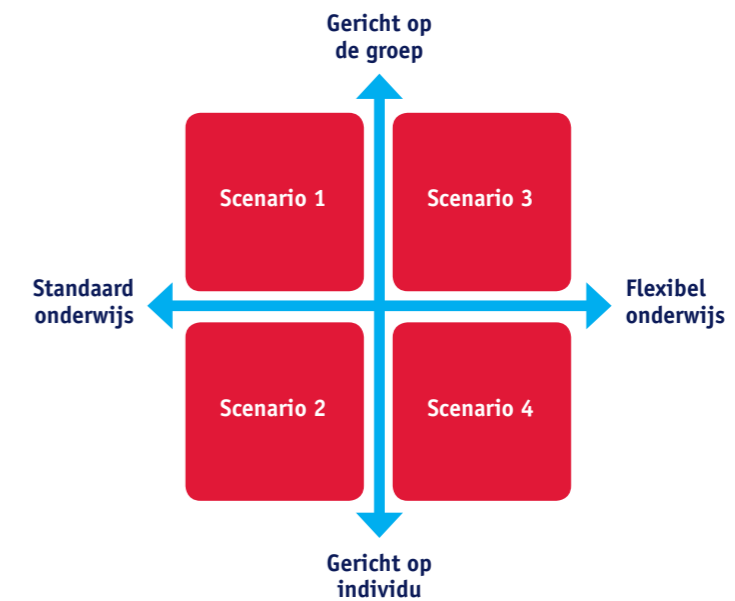
De Hogeschool van Amsterdam (HvA, 2015) maakt in haar deeltijdbeleid gebruik van een indeling van verschillende maten van flexibiliteit aan de hand van twee assen:

- De flexibiliteit van het programma (vraag- of aanbodgestuurd).
- Op wie de flexibiliteit gericht is (individuen of groepen).

Zij onderscheidt op basis hiervan vier basismodellen of scenario's (zie afbeelding 3):

1. *Streaming*: studenten kiezen vooraf uit een aanbod van gestandaardiseerde leerroutes (scenario 1).
2. *Modulair*: Studenten kiezen modules uit een breed aanbod en maken een persoonlijke leerroute op basis van gestandaardiseerde eenheden (scenario 2).
3. *Co-creatie student-opleiding*: De leeruitkomsten zijn een richting voor het vormgeven van de opleiding in samenspraak tussen student en opleiding (scenario 3).
4. *Co-creatie werkgever-opleiding-student*: Een programma wordt opgesteld in samenspraak met werkgever, student en opleiding. Elk leerteam heeft zijn eigen leerroute (scenario 4).

.....
Afbeelding 3: de vier basismodellen van de HvA

Op basis van de zojuist beschreven modellen is de mate van flexibiliteit binnen de FlexScan DT ingedeeld in vier fasen. Er is gekozen voor vier, en niet voor vijf, fasen om te voorkomen dat er 'te snel' gekozen wordt voor het 'veilige midden'. De vier fasen zijn als volgt gedefinieerd:

I	PURE STANDAARDISATIE	Het curriculum ligt vast.
II	STANDAARD VOOR MAATWERK	Het curriculum ligt vast, er is beleid vastgesteld voor het maken van uitzonderingen.
III	STANDAARDISATIE OP MAAT	Er is binnen het curriculum sprake van een vaststaand onderwijsarsenaal op basis waarvan studenten hun leerarrangement kunnen samenstellen.
IV	VOLLEDIG FLEXIBELE / GEPERSONALISEERDE LEERWEGEN	Er is geen vaststaand curriculum. De student bepaalt in overleg met de opleiding hoe zijn leerweg er uit ziet. Individueel maatwerk is hierbij het uitgangspunt.

In de FlexScan is een vijfde keuzemogelijkheid ('weet ik niet') opgenomen.

De aspecten van flexibiliteit

Enkel een indeling in verschillende maten van flexibiliteit is uiteraard niet voldoende om flexibiliteit te kunnen meten. Hiervoor zijn verschillende onderwerpen (aspecten) nodig die het onderwijs flexibeler of minder flexibel maken: de aspecten waaruit flexibel onderwijs bestaat. De verschillende aspecten van flexibiliteit die binnen de FlexScan DT gemeten worden, komen voort uit (onderzoek van):

- De commissie Maatstaf (2010).
- Waslander (2007).
- Veen (2000).
- De Groot (2016).
- Hoekstra, Janssen, Wiegel & Rademaker (2015) en Wiegers (2015).
- Het Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs (2016).
- De Adviescommissie 'flexibel hoger onderwijs voor werkenden' (2014).
- Het protocol Beoordeling experimenten Flexibilisering van de NVAO (NVAO, 2015).

De Commissie Maatstaf (2010) beoordeelt de stand van zaken met betrekking tot de studeerbaarheid van het onderwijs voor studenten met een (functie)beperking. Dit doet zij aan de hand van zeven aspecten:

1. Informatievoorziening en voorlichting.
2. Fysieke toegankelijkheid.
3. Begeleiding.
4. Deskundigheid.
5. Leerroutes.
6. Toetsing en examinering.
7. Waarborgen voor kwaliteit en continuïteit.

Waslander (2007) beschrijft vijf aspecten die het onderwijs meer of minder flexibel maken:

1. Inhoud.
2. Tempo.
3. Leermaterialen.
4. Leeractiviteiten.
5. Roostering.

Veen (2000) voegt daar nog drie aspecten aan toe:

1. Plaats.
2. Instapmogelijkheden.
3. Communicatiemiddelen.

De Groot (2016) werkt met dezelfde aspecten en voegt hier nog toetsing aan toe. In zijn rapport geeft de Adviescommissie 'flexibel hoger onderwijs voor werkenden' (2014) een beschrijving van flexibel onderwijs. Hieruit valt af te leiden dat de volgende aspecten volgens de commissie van belang zijn:

1. Mogelijkheid tot gefaseerde deelname (modularisatie).
2. Mogelijkheid om studiepunten te stapelen, leidend tot een diploma.
3. Aansluiting bij de praktijkervaring van een student.
4. Aansluiting bij wat studenten al kennen en kunnen.
5. Leren in de praktijk.
6. Toetsen aan de praktijk.
7. Tijdonafhankelijkheid.
8. Plaatsonafhankelijkheid.

Enkele processen zijn voorwaardelijk voor flexibel onderwijs. Deze vallen onder de onderwijslogistiek of bedrijfsvoering. In interne stukken van de HAN (Hoekstra, Janssen, Wiegel & Rademaker, 2015; Wiegers, 2015) wordt de onderwijslogistiek ingedeeld aan de hand van 8 LEANprocessen:

1. Oriënteren, aanmelden en inschrijven.
2. Bekostiging en financiële administratie.
3. Onderwijs- en roosterplanning.
4. Studievoortgang.
5. Tentamenorganisatie.
6. Certificering en diplomering.
7. Uitschrijven.
8. Alumni.

Voor de flexibiliteit van het onderwijs zijn de processen 1. oriënteren, aanmelden en inschrijven, 3. onderwijs- en roosterplanning, 4. registratie van de studievoortgang, 5. Tentamenorganisatie en toetsafname, en 6. certificering en diplomering van belang.

Op basis van bovenstaande literatuur en gesprekken en feedback van de klankbordgroep en experts zijn de volgende hoofdaspecten opgesteld op basis waarvan de FlexScan DT is opgebouwd:

1. Informatievoorziening en voorlichting.
2. De intake op moduleniveau.
3. De onderwijsleeromgeving.
4. De professionals.
5. Toetsing en validering.
6. Certificaten en diploma's.
7. Onderwijslogistiek.

Bijlage 2 biedt een overzicht van deze 7 hoofdaspecten, de 24 aspecten/items waarin deze hoofdaspecten zijn uitgewerkt en een omschrijving van deze aspecten/items.

De student journey

Gepersonaliseerd leren is een belangrijk begrip met betrekking tot de flexibiliteit van het onderwijs. Gepersonaliseerd leren houdt in dat de onderwijsdoelen, de vormgeving van het onderwijs en de beoordeling mede de verantwoordelijkheid zijn van de student en afgestemd zijn op zijn persoonlijke behoeften. Dit is een basis van de experimenten *Leeruitkomsten (besluit experimenten flexibel hoger onderwijs, 2016)*. Om dit mogelijk te maken, doorloopt elke deeltijdstudent gedurende zijn opleiding een soortgelijke route. Deze route is door de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen uitgewerkt in een zogenaamde student journey (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, 2015a; Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, 2016). Deze bestaat uit vier fasen (afbeelding 1, pagina 9):

1. *Oriënteren*: oriëntatie op mogelijke opleidingen, ingangseisen, vrijstellingen, etc.
2. *Afspraken maken*: het kiezen voor en vaststellen van de manier waarop een student de leeruitkomsten behorende bij een module wil verwerven.
3. *Leren*: het leerproces.
4. *Waarderen*: het verzilveren van de behaalde studiepunten middels een diploma of certificaat.

Er is voor gekozen de verschillende aspecten van flexibiliteit in te delen aan de hand van deze student journey. De verschillende aspecten worden zo chronologisch aan studenten voorgelegd.

Voor de aspecten die niet binnen één van deze vier fasen vallen, is een 5e categorie, de bedrijfsvoering, toegevoegd. In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de indeling van de aspecten in deze vier fasen.

Pilot, validiteit en betrouwbaarheid

Aan de kwalitatieve pilot van de FlexScan DT, gehouden in december 2016 en januari 2017, hebben in totaal 162 respondenten deelgenomen van 5 verschillende hogescholen (HAN, Avans, NHL, Saxion en Windesheim): 115 studenten en 47 docenten.

Het doel van de pilot was het maken van een inhoudelijke verbetering en het testen van de wijze van afname. Middels interviews en evaluatieformulieren is feedback verkregen. Daarnaast is een statistische betrouwbaarheids- en factoranalyse uitgevoerd.

Uit de resultaten van de pilot blijkt dat opleidingen een grote meerwaarde zien in de FlexScan DT. Met name voor:

- het formuleren van ambities.
- het creëren van een gemeenschappelijk beeld over flexibiliteit.
- het voeren van het gesprek over flexibiliteit.
- het evalueren van de huidige situatie.
- het vergroten van de flexibiliteit.

Studenten en docenten gaven aan het prettig te vinden hun ervaringen en wensen aan te kunnen geven. Uit de pilot bleek dat met name het interview of groepsgesprek over flexibiliteit met studenten en docenten veel informatie oplevert. Studenten en docenten gaven zelf ook aan dit een prettige werkwijze te vinden. Vandaar dat het interview of een groepsgesprek in de standaard werkwijze is opgenomen.

Op basis van de feedback en de statistische analyse van de pilot is een aantal aanpassingen gemaakt in de FlexScan DT, o.a.:

- Keuzeoptie e (weet ik niet) is toegevoegd.
- De beschrijvingen uit de FlexScan DT zijn geformuleerd als ervaring van de student.
- Items zijn inhoudelijk aangepast of anders geformuleerd.
- Items zijn verwijderd.
- Er zijn items toegevoegd over onderwerpen die gemist werden in de scan.

Validiteit en betrouwbaarheid

De validiteit en betrouwbaarheid van de FlexScan DT zijn onderzocht tijdens de pilot.

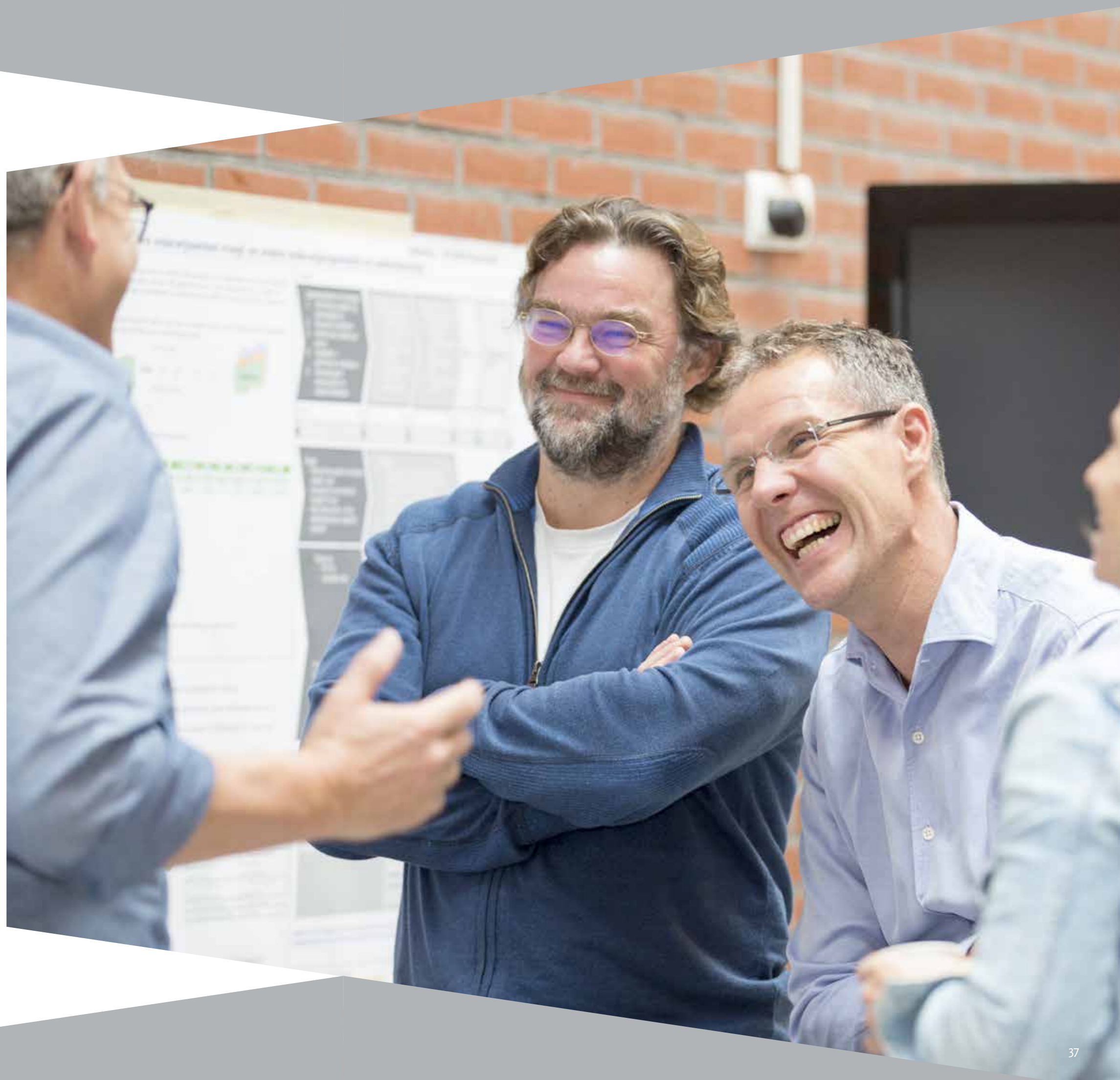
Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid is de mate waarin een instrument betrouwbaar (zonder meetfouten) een concept meet. Een maat voor de betrouwbaarheid van een vragenlijst is Chronbach's alpha, de mate waarin de items eenzelfde concept meten. Chronbach's alpha moet minimaal 0,70 zijn (SPSS Handboek, 2016). Voor de schaal van de huidige situatie was de Chronbach's alpha van de FlexScan DT 0,89, voor de schaal van de gewenste situatie 0,92. De betrouwbaarheid van de FlexScan DT is dan ook hoog te noemen. Hierbij moet de kanttekening geplaatst worden dat het om een kleine steekproef ging. Om op basis van kwantitatief onderzoek conclusies te kunnen trekken over de validiteit en betrouwbaarheid van de FlexScan DT is een steekproef nodig van minimaal 360 respondenten (steekproefcalculator, 2013).

Validiteit

De validiteit is de mate waarin een test het concept meet dat hij beoogt te meten. Op basis van het ontwikkelproces, de wetenschappelijke literatuur waarop de FlexScan DT gebaseerd is en door de feedback van experts en opleidingen kan gesteld worden dat de FlexScan inhoudsvalide en face-valide is. Inhoudsvaliditeit is de mate waarin een instrument een concept in volledigheid dekt. Op basis van de literatuur, feedback van experts en ervaringen uit de pilot blijkt dat dit het geval is. Face-validiteit is de mate waarin een instrument op basis van een eigen indruk valide lijkt te zijn. Ook dit is volgens experts en ervaringen uit de pilot het geval.

De FlexScan DT is kwalitatief en kwantitatief gevalideerd binnen en buiten de HAN. Uit de resultaten blijkt dat de FlexScan DT generaliseerbaar is en dat de FlexScan bruikbaar is voor alle opleidingen die deelnemen aan de experimenten Leeruitkomsten.

BIJLAGE 2 – DE ASPECTEN

Hoofdaspect	Aspect
ORIËNTEREN	
1. Informatievoorziening en voorlichting	<ol style="list-style-type: none"> Schriftelijke en online voorlichting Algemene mondelinge voorlichting Persoonlijke voorlichting en advies
INTAKE	
2. Intake op moduleniveau	<ol style="list-style-type: none"> Belonen van kennis en ervaring Keuzemogelijkheden voor het verwerven van leeruitkomsten Flexibiliteit onderwijsovereenkomst
LEREN	
3. Onderwijsleeromgeving	<ol style="list-style-type: none"> Tijd Beschikbaarheid onderwijsmateriaal Tempo Plaats Blended learning Afstemming tussen opleiding en werkplek
4. De professionals	<ol style="list-style-type: none"> Beschikbaarheid docent Attitude docent Focus studieloopbaanbegeleider Vaardigheden blended learning
5. Toetsing en validering	<ol style="list-style-type: none"> Leeruitkomsten De toetsmomenten De toetsvorm
WAARDEREN	
6. Certificaten en diploma's	<ol style="list-style-type: none"> Diploma
BEDRIJFSVOERING	
7. Onderwijslogistiek	<ol style="list-style-type: none"> Inschrijving Roostering Registratie van de studievoortgang ICT-voorzieningen

De aspecten worden als volgt omschreven:

Hoofdaspect	Aspect
Informatievoorziening en voorlichting	
1.1 Schriftelijke en online voorlichting	De mate waarin de schriftelijke (folders, brochures, etc.) en online (website, social media, etc.) voorlichting gericht is op de mogelijkheden voor flexibiliteit binnen de opleiding.
1.2 Algemene mondelinge voorlichting	De mate waarin voorlichting tijdens bijeenkomsten en voorlichtingsavonden gericht is op de mogelijkheden voor flexibiliteit binnen de opleiding.
1.3 Persoonlijke voorlichting en advies	De mate waarin voorlichting tijdens persoonlijke gesprekken en adviesgesprekken gericht is op de mogelijkheden voor flexibiliteit binnen de opleiding.
Intake	
2.1 Belonen van kennis en ervaring	De mate waarin het belonen van eerder en elders verworven kennis en/of ervaring standaard onderdeel is van het intakeproces.
2.2 Keuzemogelijkheden voor het verwerven van leeruitkomsten	De mate waarin een student keuzevrijheid heeft met betrekking tot de wijze waarop hij de leeruitkomsten gaat verwerven.
2.3 Flexibiliteit onderwijsovereenkomst	Het gekozen leerarrangement wordt wel of niet vastgelegd in een onderwijsovereenkomst en de mate waarin deze onderwijsovereenkomst na het intakeproces aan te passen is.
Onderwijsleeromgeving	
3.1 Tijd	De mate waarin een student kan kiezen op welke momenten hij een leeruitkomst verwerft, oftewel: de mate waarin het onderwijs tijdonafhankelijk is.
3.2 Beschikbaarheid onderwijsmateriaal	De periode waarvoor onderwijsmateriaal beschikbaar wordt gesteld.
3.3 Tempo	De mate waarin een student mogelijkheden heeft om het opleidingstraject te versnellen of te vertragen.
3.4 Plaats	De mate waarin een student kan kiezen op welke plaats hij een leeruitkomst verwerft, oftewel: de mate waarin het onderwijs plaatsonafhankelijk is.
3.5 Blended learning	De mate waarin een student keuzevrijheid heeft in het samenstellen van de combinatie van contactonderwijs, online leren en werkplekleren (blended learning).
3.6 Afstemming tussen opleiding en werkplek met betrekking tot de leeruitkomsten	De mate waarin er afstemming plaats vindt tussen de opleiding en werkplek over de leeruitkomsten die de student zal verwerven en de wijze waarop hij dit zal doen.

De professionals

4.1 Beschikbaarheid docent

De mate waarin de bereikbaarheid en beschikbaarheid van docenten het mogelijk maakt om tijd- en/of plaatsafhankelijk te studeren.

4.2 Attitude docent

De mate waarin de docent de lesinhoud en begeleiding aanpast aan de (werk)omstandigheden van studenten en de diversiteit aan leerroutes faciliteert.

4.3 Focus studieloopbaanbegeleider

De mate waarin de studieloopbaanbegeleider gericht is op het maken van persoonlijke keuzes voor het doorlopen van de opleiding.

4.4 Vaardigheden blended learning

De mate waarin de vaardigheden van docenten in blended learning de flexibiliteit van het onderwijs faciliteren.

Toetsing en validering

5.1 Leeruitkomsten

De mate waarin de leeruitkomsten leerwegaafhankelijk geformuleerd zijn en, daardoor, een basis vormen voor de leerwegaafhankelijke toets of het verlenen van vrijstellingen.

5.2 Toetsmomenten

De mate waarin studenten keuzevrijheid hebben voor het afleggen van een toets op het moment dat ze een leeruitkomst verworven hebben.

5.3 De toetsvorm

De mate waarin de toetsvorm vast ligt.

Certificaten en diploma's

6.1 Diploma

De mogelijkheden die er zijn om voor onderdelen van het opleidingsprogramma een diploma of certificaat te ontvangen.

Onderwijslogistiek

7.1 Inschrijving

De mogelijkheden die een student bij de inschrijving krijgt om zich in te schrijven voor een gehele opleiding of een onderdeel hiervan.

7.2 Roostering

De invloed die een student heeft op het eigen rooster.

7.3 Registratie studievoortgang

De mate waarin de registratie van de studievoortgang ruimte biedt voor eigen keuzes binnen de opleiding.

7.4 ICT-voorzieningen

De mate waarin de digitale leeromgeving interactie en eigen keuzes binnen de leerroutes faciliteert.

BIJLAGE 3 – BEGRIPPENLIJST

Beoordelingscriteria	Criteria, op basis waarvan de prestatie/het handelen/de uitvoering/het product van de student wordt beoordeeld. ¹
Beroepsproduct	Het resultaat van een beroepstaak. ¹
Beroepstaak	Een betekenisvolle hele taak zoals deze in alle complexiteit in de feitelijke complexiteit van de beroepscontext door de beroepsbeoefenaar wordt uitgevoerd. ¹
Blend	Een didactisch ontwerp waarin drie componenten (contactonderwijs, online leren en werkplekleren) samenhangend zijn verweven. ²
Blended learning	Een samenhangende mix van contactonderwijs, online leren en werkplekleren. ²
Certificaat	Schriftelijke verklaring van de examencommissie, dat een student een onderdeel van een opleiding met goed gevolg heeft afgelegd. ¹
Contactonderwijs	Face-to-face leeractiviteiten op school.
Curriculum	Het geheel van toetsprogramma, onderwijsarsenaal/onderwijsaanbod en praktijk/stagebeleid. ¹
Deeltijd onderwijs	Een opleiding die zodanig is ingericht dat de student de mogelijkheid heeft benevens een volledige dagtaak elders de benodigde competenties te verwerven. ¹
Docent	Degene die aangesteld is bij de onderwijsinstelling en daar onderwijs- en begeleidingstaken verricht. ¹
Eenheid van leeruitkomsten	Basiseenheid van HAN-onderwijs met betrekking tot een of meer leeruitkomsten in de experimenten leeruitkomsten en vraagfinanciering, waar studiepunten aan gekoppeld zijn. ¹
Eindkwalificaties/eindtermen	Welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden en, zo aan de orde attitude waarover een student moet beschikken als hij de opleiding heeft afgerond. ¹
Erkenning Verworven Competenties (EVC)	Erkenning van competenties opgedaan buiten de opleiding, leidend tot een door het Nationaal Kenniscentrum EVC geregistreerd Ervaringscertificaat. EVC's kunnen leiden tot vrijstelling van het afleggen van (het) de (deel)tentamen(s) betrekking hebbend op de eenheid/eenheden van leeruitkomsten of onderwijseenheid (onderwijseenheden) waarin deze competenties centraal staan. ¹
Eerder en elders verworven kennis, inzicht en vaardigheden	Kennis, inzicht en vaardigheden die zijn opgedaan tijdens eerder gevolgde opleidingen, (vrijwilligers)werk(ervaring) of op een andere wijze, zowel voor als na de start van de opleiding.
Gepersonaliseerde leerweg	Een leerweg samengesteld op basis van persoonlijke keuzes voor de te behalen leeruitkomsten en de samenstelling van de blend. Gepersonaliseerde leerwegen zijn niet hetzelfde als individueel/alleen leren: de leeruitkomsten kunnen in een groep, via contactonderwijs, online leren of leren of de werkplek verworven worden.
Intake	Het proces waarbij de persoonlijke situatie van de student in kaart wordt gebracht, keuzes worden gemaakt voor het verwerven van bepaalde (eenheden van) leeruitkomsten en vrijstellingen worden aangevraagd op basis van eerder en elders verworven leeruitkomsten.
Integrale toets	Een toets waarin de student aantoont dat hij de onderlinge samenhang van de beroepstaken (en de daaraan gerelateerde eenheden van leeruitkomsten of onderwijseenheden) begrijpt en kan hanteren in het praktische handelen. ¹
leerarrangement	Een doelgerichte selectie van bestaande en/of zelfgemaakte leermiddelen om het onderwijs vorm te geven. ³

¹ Begrippenlijst onderwijs- en examenregelingen (OER) Deeltijd HAN 2017-2018.

² Adviesrapport van de Raamleerplancommissie Deeltijd van de hogeschool van Arnhem en Nijmegen (2014).

³ SLO (2009). *Leermiddelenplein*. <http://www.leermiddelenplein.nl/kenniscentrum/info-voor-uitgevers/>.

Leerroute	Weg die de student volgt om de competenties te verwerven die horen bij de door hem gevolgde opleiding. ¹
Leeruitkomst	Beschrijving van inhoud en niveau van kennis, inzicht en vaardigheden en, zo aan de orde attitude van een lerende na afronding van een leerproces in een flexibel ingericht traject dat deel uitmaakt van de opleiding. ¹
Leerwegafhankelijke toets	Een toets waarbij de resultaten van een leertraject worden vastgesteld op basis van de doelen van dat leertraject en op basis van de lesstof die in de opleiding is behandeld. ⁴
Leerwegaafhankelijke toets	Een toets bij de start van de opleiding dan wel gedurende de opleiding dat de student in de gelegenheid stelt om de competenties die centraal staan in de opleiding niet alleen aan te tonen op basis van in het onderwijs verworven competenties maar ook op basis van buiten het onderwijs verworven kennis, inzicht en vaardigheden. ¹
Maatwerk	Het afstemmen van de onderwijsleersituatie op verschillen tussen studenten. ⁵
Module	Een intern samenhangend en in zekere mate zelfstandig deel van de propedeutische of postpropedeutische fase van de deeltijdse en van de duale opleiding dat is gericht op een reëel cluster van kwalificaties ontleend aan de beroepspraktijk. ¹
Onderwijsarsenaal	Deze term wordt binnen de HAN gebruikt voor de onderwijs- en begeleidingsactiviteiten die de opleiding nieuwe stijl aan de student aanbiedt ter ondersteuning van het behalen van de (deel-)tentamens behorende bij de opleiding. ¹
Onderwijsovereenkomst	Een overeenkomst tussen student en opleiding waarin per module wordt vastgelegd welke eenheden van leeruitkomsten een student wil verwerven en de wijze waarop.
Online leren	Leeractiviteiten via een online leeromgeving. ²
Portfolio	(digitale) Bewaarplaats van bestanden/documenten waarmee een student zijn eigen individuele ontwikkeling (het leerproces) zichtbaar maakt en zijn behaalde niveau (leerproducten, bewijs voor verworven competenties en beheersing van beroepstaken) aantoont. ¹
Studieloopbaanbegeleider, studietoetscoach, leercoach, leercoachteam	De medewerker belast met studietoetsbegeleiding van een of meer studenten. ¹
Studieloopbaanbegeleiding (SLB)	Activiteiten die er op gericht zijn om studenten te begeleiden bij een resultaatgerichte studietoetsbegeleiding. ¹
Toets	Een onderzoek naar de competenties van de student, zijnde de kennis, het inzicht, de vaardigheden en, zo aan de orde attitude in samenhang met elkaar, alsmede de beoordeling van de uitkomsten van dat onderzoek. Het toets is een onderdeel van een eenheid van leeruitkomsten of een onderwijseenheid. Een toets kan bestaan uit meerdere delen. ¹
Toetsvorm	De wijze waarop een student moet bewijzen dat hij de kennis, inzicht, vaardigheden en attitude, behorende bij een of meerdere leeruitkomsten, beheerst. Er zijn veel verschillende toetsvormen. Voorbeelden zijn een multiple choicetoets, een presentatie, een portfolio, het uitvoeren van een beroepstaak of een beroepsproduct.
Valideren	Het waarderen of belonen. Het toekennen van waarde aan hetgeen de student buitenschools geleerd heeft. ⁶
Vrijstelling	De beslissing van de examencommissie dat de student niet hoeft deel te nemen aan het (de) tentamen(s) betrekking hebbend op de eenheid van leeruitkomsten/onderwijseenheid (eenheden van leeruitkomsten/onderwijseenheden) waarin de competenties centraal staan die de student naar het oordeel van de examencommissie voldoende beheerst. ¹
Werkplekleren	Een proces van duurzame verandering van het bestaande competentiereservoir, respectievelijk kennis, vaardigheden en attitudes van medewerkers en groepen van medewerkers, in situaties op of nabij de werkplek. Wat (leeruitkomst), hoe (leerproces) en wanneer (leerperiode) er geleerd wordt, ligt in eerste instantie in handen van de lerende medewerker en van de werkprocessen waarin hij een rol vervult. ²

⁴ Klarus (1998).

⁵ Oostdam (2016). *Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding*.

⁶ KPCgroep (2011). *Buiten leren, binnen valideren*.

LITERATUUR

Adviescommissie 'flexibel hoger onderwijs voor werkenden' (2014). Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen. Adviesrapport. Verkregen op 14 november, 2016, van www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/03/12/flexibel-hoger-onderwijs-voor-volwassenen.

Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs (2016, 8 april). *Staatsblad*, 145. Geraadpleegd op 05 november 2016, van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2016-145.html>.

Commissie Maatstaf (2010). *Meer mogelijk maken. Adviesrapport i.o.v. ministerie van OC&W*. Den Haag: Min. Van OC&W.

De Groot, D. (2016). Flexibele Leerroutes voor Propedeusestudenten: Grounded Theory Onderzoek naar het Identificeren van Studentkenmerken in de Matching, ten behoeve van een Vraaggerichte, Gepersonaliseerde Leerroute in de Propedeuse Social Work. DOI: <http://dspace.ou.nl/handle/1820/6962>.

Handboek SPSS (2016). *Basishandboek SPSS 24*. Utrecht: Bijleveld.

Duvekot, R. (2016). *Leren waarderen. Een studie van EVC en gepersonaliseerd leren*. Houten: Centre for Lifelong Learning Services.

Geurts (2006). *Roc als loopbaancentrum: Een beroeps pedagogisch perspectief*. Den Bosch: Cinop.

Hoekstra, J., Janssen, H., Wiegel, V., & Rademaker, N. (2015). A3: Lean Model Cell FTK. "Modulaire onderwijsaanbod vraagt om andere onderwijsorganisatie en ondersteuning". Intern document.

Hogeschool van Amsterdam (2015). *Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen. Aanvraag subsidieregeling*. Amsterdam: HvA.

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (2014). *Opmaat naar flexibeler deeltijdonderwijs. Adviesrapport van de raamleerplancommissie deeltijd van de hogeschool van Arnhem en Nijmegen*. Arnhem: HAN.

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (2015a). *Flexibel onderwijs voor deeltijdstudenten aan de Faculteit Educatie Hogeschool van Arnhem en Nijmegen*. Arnhem: HAN.

HAN Deeltijdstudies (2015b). *Toekomstproof. Opmaat naar flexibel hoger onderwijs voor werkenden. Programmaplan & Aanvraag 'subsidieregeling flexibel hoger onderwijs voor volwassenen'*. Arnhem: HAN.

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (2016). *Toekomstproof. Opmaat naar flexibel hoger onderwijs voor werkenden. Experimenten leeruitkomsten – voorbeeldaanvraag*. Arnhem: HAN.

Nulty, D.N. (2007). The adequacy of response rates to online and paper surveys: What can be done? *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 33, 301-314.

NVAO (2015). *Protocol beoordeling experimenten flexibilisering*. Den Haag: NVAO.

OCW (2015). *De waarde(n) van weten. Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015–2025*. Den Haag: Min. Van OC&W.

Os, van, W. & Beek, van, M. E. (2011). De lage respons bij digitale onderwijs-evaluaties: een overschat probleem? *Tijdschrift voor hoger onderwijs*, 29(2), 98-107.

Lampel, J. & Mintzberg, H. (1996). Maatwerk? Met mate! *Holland Management Review*, 47-56.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2015). *De waarde(n) van weten. Strategische agenda hoger onderwijs en onderzoek 2015-2025*. Verkregen op 16 november, 2016, van www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnota-s/2015/07/07/de-waarde-n-van-weten-strategische-agenda-hoger-onderwijs-en-onderzoek-2015-2025.

Steekproefcalculator (2013). www.steekproefcalculator.com/steekproefcalculator.htm.

SURF (2014). SIG Onderwijslogistiek. Onderwijslogistiek model. Beter communiceren door gemeenschappelijke taal. Utrecht: SURF.

Van 't Riet, S.P. (2013). *Slimmer in 2030. Geschiedenis en toekomst van het hoger onderwijs in Nederland*. Amsterdam: VU University Press.

Veen, W. (2000). *Flexibel onderwijs voor nieuwe generaties studerende(n)* (Intreerede). Delft: TU Delft.

Waslander, S. (2004). *Wat scholen beweegt. Over massamaatwerk, onderwijspraktijk en examens in het voortgezet onderwijs*. Arnhem: Cito groep.

Waslander, S. (2007). Mass customization in schools: strategies Dutch secondary schools pursue to cope with the diversity-efficiency dilemma. *Journal of education policy*, 23(4), 363-383.

Wiegiers, S. (2015). *Interne notitie - Eerste bevindingen consequenties voor de onderwijslogistieke processen flexibilisering van het deeltijdonderwijs bij de HAN*. Intern document.

Colofon

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Kapittelweg 33
6525 EN Nijmegen
T (024) 353 11 11

Opdrachtgever

Programmateam HAN Deeltijdstudies
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Ontwikkelaars

Fokke Aukema
Elske Hissink
Lex Jansen (Expertisecentrum handicap + studie)
Tijs Pijls (CINOP)
Maartje Sanders
Sara Struik

Ontwerp

Bureau Ketel

Fotografie

Rob Gieling

Versie 1

Nijmegen, februari 2017

